

De invloed van opleidingsniveau op de partijvoorkeur in Nederland 2008-2021: een tweedimensionale trend- en mediatie-analyse met conditionele logistische regressie

Presentatie Dag van de Sociologie
Groningen, 16 juni 2022

Emily Kruidhof

Harry BG Ganzeboom, harry.ganzeboom@gmail.com

Afdeling Sociologie, Vrije Universiteit Amsterdam

Eerdere presentaties

- Deze presentatie berust op: **Kruidhof, Emily. 2021. “De Invloed van Opleidingsniveau op de Partijvoorkeur in Nederland 2008-2020. Een Tweedimensionale Trend- En Mediatie-Analyse.” [BA Thesis]. Amsterdam: Opleiding Sociologie VUA.**
- Eerdere presentatie: 24 juni 2020, eindpresentatie BA-traject

Aanleiding

- In Nederland zou een afnemende relatie bestaan tussen de klassieke determinanten van stemgedrag (sociale klasse, inkomen, religie) en politieke voorkeuren (De Graaf et al. 2001; Jansen et al. 2011).
- In plaats van de traditionele conceptualisatie van politieke voorkeuren in een sociaal-economische links-rechts dimensie (=voor en tegen inkomensherverdeling) en moreel behoudend – libertair zouden er nieuwe scheidslijnen en nieuwe issues naar voren zijn getreden (Bornschier 2010; Achterberg et al. 2006; Van der Waal 2007).
- Jansen, De Graaf & Need (2011): in de NKO's is een afnemende trend naar stemmen op basis van sociaal-economisch klasse. Bovendien:
 - Een lage opleiding steeds minder geassocieerd met het stemmen op een linkse partij
 - Kiezers met een hoog opleidingsniveau zouden steeds meer stemmen op nieuw-linkse partijen
 - Progressieve culturele ideologie belangrijker geworden voor hoogopgeleide kiezers?

Is opleiding de nieuwe grote scheidslijn in de politieke arena?

- Bovens (2012); Boven & Wille (2010): diplomademocratie.
- Arab & Ganzeboom (2019) op basis van ESS 2002-2018:
 - Breuklijn tussen hoger en lager opgeleiden in hun politieke voorkeuren bestaat
 - Deze verschillen zijn door de jaren heen steeds meer toegenomen
 - Lager opgeleiden stemmen steeds meer op de PVV
 - Hoger opgeleiden stemmen (steeds meer?) op D66 en GroenLinks

Deze studie

- In kaart brengen van trends in het stemmen van hoger en lager opgeleiden op basis van de LISS panel data 2008-2022.
- (We maken overigens geen gebruik van het panelkarakter van de data maar behandelen ze als repeated cross-sections.)
- Jaarlijkse ondervraging van ca 6000 personen (refreshing panel) over:
 - Stemgedrag bij vorige TK verkiezingen
 - Stemintentie: wat zou u stemmen als er vandaag TK verkiezingen zouden zijn?
 - Achtergronden: opleiding (zeer gedetailleerd), inkomen, religie / religiositeit;
 - Sociaal en culturele opvattingen: migratie, EU-eenwording, euthanasie, inkomensongelijkheid, genderideologie

Onderzoeksopzet

Steekproef en wegingen

Tabel 1

Overzicht van de waves.

Wave	Jaar	Kiesjaar	<i>N</i>	Gewogen <i>N</i>
Wave 1	2008	2006	6811	2517
Wave 2	2009	2006	6037	1383
Wave 3	2010	2006	6386	1365
Wave 4	2011	2010	5394	826
Wave 5	2012	2010	5932	1005
Wave 6	2013	2012	5732	880
Wave 7	2014	2012	5690	882
Wave 8	2016	2012	6092	1063
Wave 9	2017	2012	5592	841
Wave 10	2018	2017	6263	1345
Wave 11	2019	2017	5641	1017
Wave 12	2020	2017	6286	1772
Totaal			71856	14896

Tabel 2

Overzicht wegingen.

Aantal waves meegedaan	Weging	<i>N</i>	Gewogen <i>N</i>
1	1.00	3764	3764
2	.50	4022	2011
3	.33	5997	1999
4	.25	3652	913
5	.20	5830	1166
6	.17	3318	553
7	.14	4165	595
8	.13	4880	610
9	.11	3816	424
10	.10	6730	673
11	.09	6314	574
12	.08	19368	1614
Totaal		71856	14896

Partijkeuze (retrospectief) en TK werkelijk

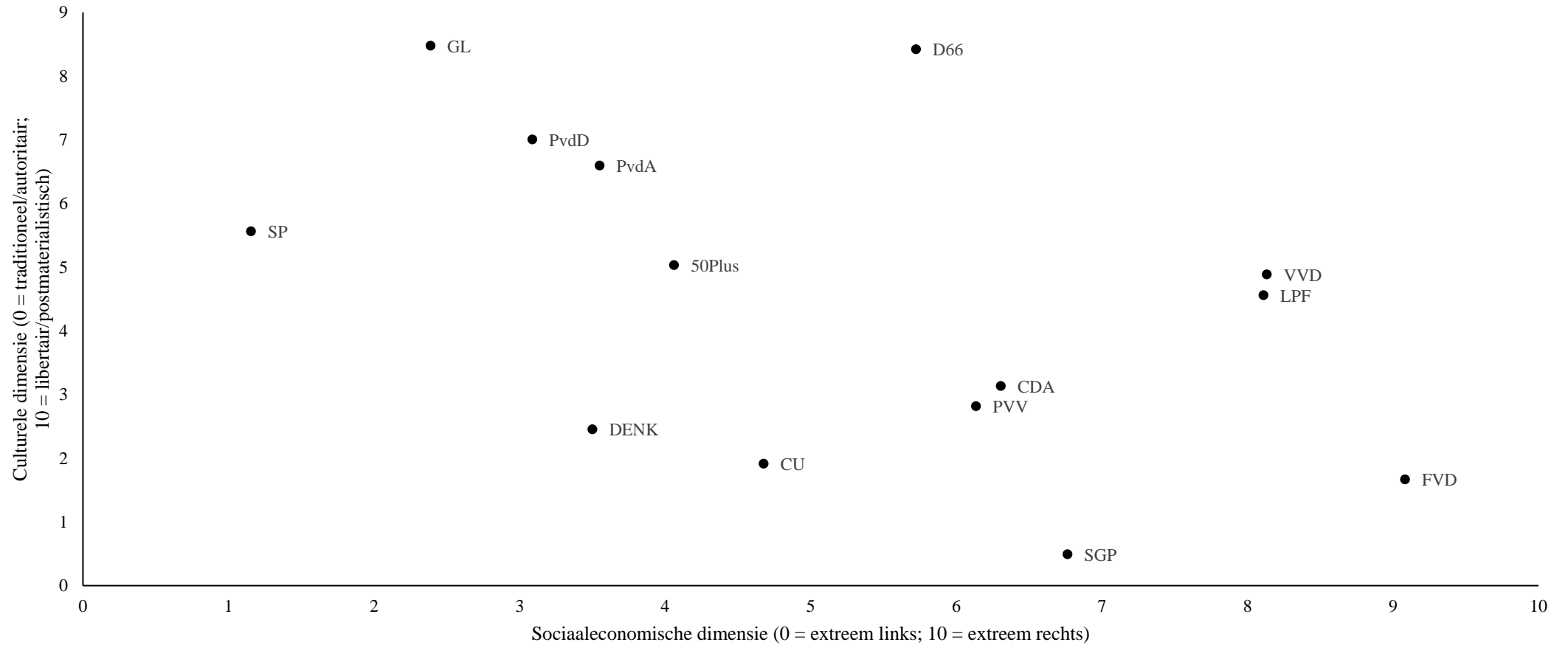
Tabel 3

Partijvoorkeuren tijdens vijf Tweede Kamerkiezingen (2006, 2010, 2012, 2017 en 2021) en in de twaalf waves van het LISS-panel, in procenten.

	TK 2006 ^a	LISS 2008	LISS 2009	LISS 2010	TK 2010 ^b	LISS 2011	LISS 2012	TK 2012 ^c	LISS 2013	LISS 2014	LISS 2016	LISS 2017	TK 2017 ^d	LISS 2018	LISS 2019	LISS 2020	TK 2020 ^e
CDA	26.5	25.1	24.8	23.5	13.6	13.7	13.5	8.5	9.1	10.1	11.3	10.3	12.4	12.5	12.5	10.7	9.5
PvdA	21.2	19.2	20.2	19.3	19.6	19.2	17.7	24.8	24.7	20.9	15.6	16.1	5.7	8.3	8.8	10.4	5.7
SP	16.6	17.4	15.8	13.5	9.8	10.0	11.1	9.7	11.3	11.3	12.6	10.8	9.1	9.3	8.9	7.4	6.0
VVD	14.7	15.8	15.0	14.0	20.5	21.3	23.3	26.6	25.4	26.0	21.7	23.8	21.3	19.5	18.9	19.1	21.9
PVV	5.9	4.3	4.1	6.1	15.5	12.7	11.7	10.1	7.7	8.5	9.3	9.6	13.1	8.9	8.1	6.1	10.8
GL	4.6	6.2	5.9	6.9	6.7	8.0	6.6	2.3	2.7	2.8	4.1	4.6	9.1	10.8	11.8	11.7	5.2
CU	4.0	4.9	4.8	5.1	3.2	3.7	3.4	3.1	3.4	3.3	4.0	3.6	3.4	4.4	4.7	5.1	3.4
D66	2.0	2.5	4.0	6.1	7.0	8.0	8.3	8.0	8.4	9.0	13.3	12.9	12.2	13.9	13.3	11.4	15.0
SGP	1.6	1.9	2.1	1.8	1.7	1.4	1.9	2.1	1.8	1.9	1.9	1.6	2.1	1.8	1.6	1.7	2.1
PvdD	1.8	1.7	1.8	2.0	1.3	1.2	1.4	1.9	1.7	1.7	1.9	2.1	3.2	3.6	3.5	4.0	3.8
LPF	0.2	0.3	0.7	0.8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
EénNL	0.6	0.3	0.2	0.2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
50Plus	-	-	-	-	-	-	-	1.9	2.8	3.2	2.6	2.7	3.1	3.7	4.2	4.3	1.0
DENK	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2.1	0.5	0.3	0.3	2.0
FVD	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1.8	1.5	1.8	6.4	5.0
Volt	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2.4
JA21	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2.4
BBB	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1.0
Andere partij	0.1	0.2	0.2	0.2	1.0	0.5	0.5	0.8	0.5	0.4	0.5	0.6	1.2	0.7	0.6	0.3	2.6
Blanco	0.2	0.3	0.6	0.6	0.1	0.4	0.5	0.2	0.4	1.0	1.1	1.3	0.2	0.6	0.7	0.8	0.2
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Opkomst	80.4	86.6	84.4	81.1	75.4	86.5	83.6	74.6	86.8	84.5	81.2	83.1	81.6	88.5	85.6	83.1	78.8
N	-	5076	3921	4253	-	4105	4281	-	4551	4092	4190	3826	-	4781	4009	4014	-

^a Bron: Kiesraad (2006); ^b Bron: Kiesraad (2010); ^c Bron: Kiesraad (2012); ^d Bron: Kiesraad (2017); ^e Bron: Kiesraad (2021)

Links-rechts bestaat niet meer...

Een tweedimensionele schaling van partijen

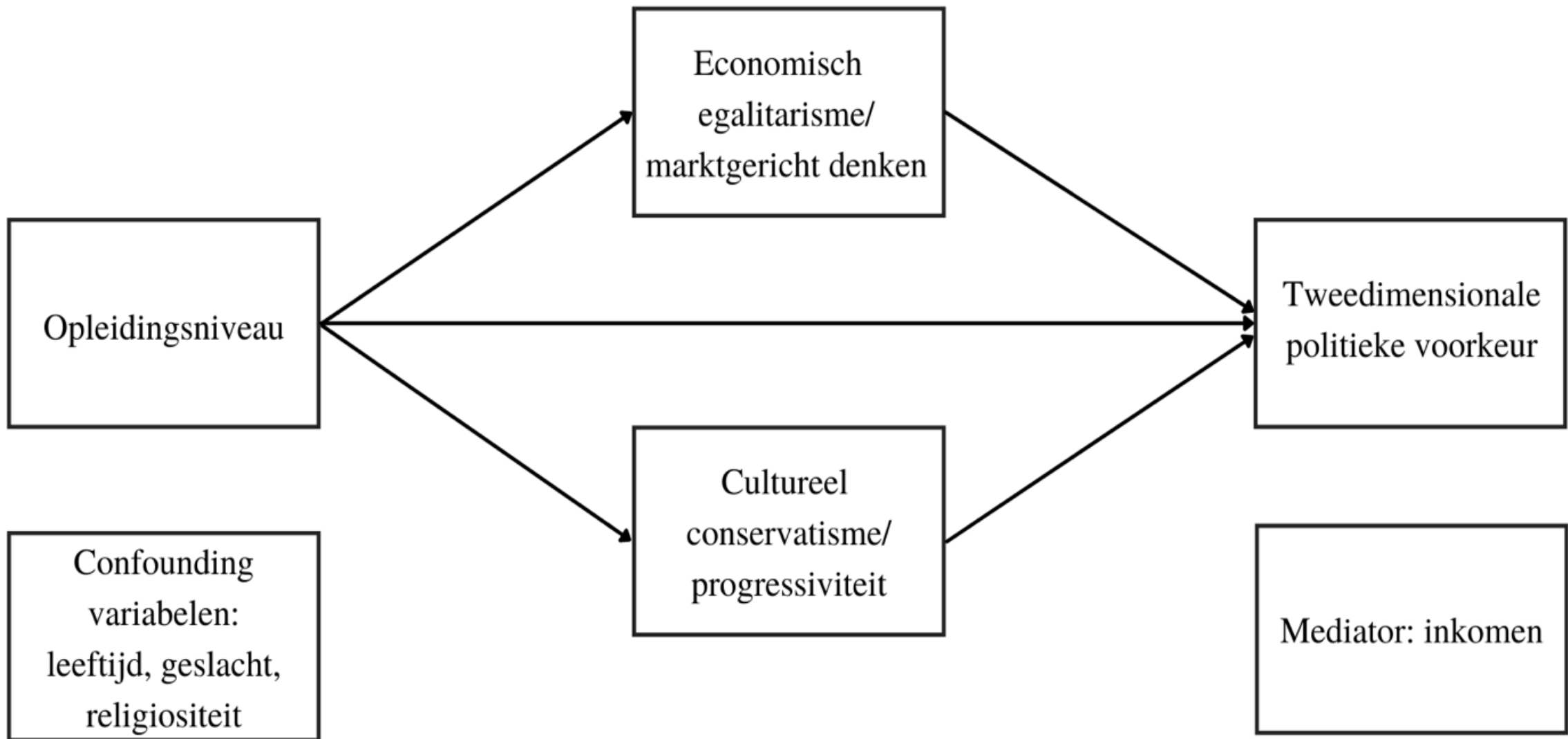
- Schalingen zijn ontleend aan Chapel Hill Expert Survey, 2020.
- Experts over partijprogramma's.
- Sociaal-economisch dimensie: positie tav inkomensherverdeling.
- Culturele dimensie: positie t.a.v. morele kwesties: abortus, migratie: behoudend versus libertair.

CMLR

- CMLR (Conditionele Multinomiale Logistische Regressie) maakt het mogelijk een categorische afhankelijke variabele (partijvoorkeur) te analyseren in relatie tot voorspellers op basis van (meerdere) kenmerken van de keuze-alternatieven.
- McFadden (1974) over de keuze tussen vervoermiddelen op basis van tijd- en geldkosten.
- Toepassing op beroepmobiliteit: Logan (1983), Breen (1992), Hendrickx & Ganzeboom (1998), Dessens et al. (2003).
- Toepassing op partijkeuze: Jansen, De Graaf & Need (2011).

CMLR in short

- Person-alternative file: create a record for each alternative (=parties) within each person.
- Choice = 1 for party chosen, 0 otherwise
- Predict the occurrence of choice=1 from the interaction between person – party characteristics.
- Use Stata **clogit** to obtain the correct inferential statistics.
- You end up with fairly parsimonious model with very few coefficient, not unlike OLS regression coefficients

Mediatoren

Economisch stemmen

- Inkomen
- Opvattingen over inkomensherverdeling

Cultureel stemmen

- Opvattingen over migratie
- Opvattingen over EU
- Opvattingen over man-vrouw
- Opvattingen over euthanasie
- Religiositeit

Tabel 14

Conditionele multinomiale logistische regressie regressiecoëfficiënten voor de invloed van opleidingsniveau op de sociaaleconomische en culturele schaal van politieke partijen.

	Model 1		Model 2		Model 3		Model 4		Model 5		Model 6	
	robust		robust		robust		robust		robust		robust	
	<i>B</i>	<i>SE</i>	<i>B</i>	<i>SE</i>	<i>B</i>	<i>SE</i>	<i>B</i>	<i>SE</i>	<i>B</i>	<i>SE</i>	<i>B</i>	<i>SE</i>
...	
Opleidingsniveau (z) * sociaaleconomische schaal van partijen (z)			.135	.008	.075	.015	.075	.015	.004	.016	-.065	.018
Opleidingsniveau (z) * culturele schaal van partijen (z)			.354	.009	.245	.016	.265	.017	.260	.018	.034	.021
Opleidingsniveau (z) * jaar * sociaaleconomische schaal van partijen (z)					.140	.025	.159	.025	.153	.026	.207	.029
Opleidingsniveau (z) * jaar * culturele schaal van partijen (z)					.250	.028	.317	.030	.303	.031	.320	.035
Vrouw * sociaaleconomische schaal van partijen (z)							-.091	.017	-.083	.017	-.040	.019
Vrouw * culturele schaal van partijen (z)							.265	.019	.226	.020	.136	.023
Leeftijd (z) * sociaaleconomische schaal van partijen (z)							.049	.009	.070	.009	.116	.010
Leeftijd (z) * culturele schaal van partijen (z)							.181	.011	.183	.012	.110	.014
Religiositeit (z) * sociaaleconomische schaal van partijen (z)							-.157	.008	-.138	.008	-.137	.010
Religiositeit (z) * culturele schaal van partijen (z)							-.674	.013	-.678	.013	-.625	.016
Inkomen (z) * sociaaleconomische schaal van partijen (z)									.247	.009	.172	.010
Inkomen (z) * culturele schaal van partijen (z)									.036	.011	.008	.013
Houding tegenover inkomensverschillen (z) * sociaaleconomische schaal van partijen (z)											.484	.010
Houding tegenover euthanasie (z) * culturele schaal van partijen (z)											.316	.014
Houding tegenover integratie (z) * culturele schaal van partijen (z)											.234	.013
Houding tegenover immigratie (z) * culturele schaal van partijen (z)											.397	.014
Houding tegenover Europese eenwording (z) * culturele schaal van partijen (z)											.206	.012
Houding tegenover genderrollen (z) * culturele schaal van partijen (z)											.098	.012
<i>Aantal records (ongewogen)</i>	743854		714717		714717		713062		678089		608076	
-2 log-pseudolikelihood	-26103.456		-22626.918		-22611.873		-21577.828		-20066.559		-16548.535	
Pseudo <i>R</i> ²	.101		.111		.112				.149		.206	

Significantie ($p < 0.05$, tweezijdig) is vetgedrukt.

In words

- Model 1: baseline (pseudo $R^2=0.10$), fits relative frequencies of the party choices.
- Model 2: Higher education makes voters prefer culturally progressive parties [strong] as well as economically rightwing parties [weak]
- Model 3: Moderately strong increase of education effects on both economic voting and cultural voting, for the 2008-2020 period
- Model 4: Controls (gender, age, religiosity) have effects on party preferences as expected, but do not change the coefficients for education.
- Model 5: Income strongly affects voting for economically rightwing parties, but has no effect on cultural voting; effect of education on economic voting decreases.
- Model 6: Mediators have effects as expected: migration attitude dominates cultural voting and attitude on income redistribution dominates and explains the effect of education and income on voting preferences.

Plans

- Add two new waves (and TK 2021) to the data.
- Add analyses of voting intentions (available in LISS)
- Consider an alternative three-dimensional scaling of the parties: classical economic voting, old cultural voting (moral issues) and new cultural voting (globalization, immigration).